

de bestaande onchristelijke organisatie van de kerk te ondermijnen en in de loop van de tijd op te blazen ten gunste van een nieuw, echt gereformeerd kerkverband. Amsterdam had tot dusver centraal gestaan in de kerkelijke strijd, maar kon gedurende dit gehele jaar niet handelen, omdat eerst de weg van het kerkelijk proces tegen de geschorste kerkeeraadsleden tot het einde moest worden gegaan. Alleen zo kon worden aangetoond, dat de kerkelijke besturen een nieuwe hiërarchie vormden. Toen de afzetting der ambtsdragers op 1 december 1886 definitief was geworden, konden deze als kerkeeraad van de dolerende kerk van Amsterdam optreden. De kerkeeraad zegde de gehoorzaamheid aan de kerkbesturen op: hij had 'het juk der synodale (of: tweede) hiërarchie afgeworpen', zoals de standaarduitdrukking luidde. Hij vertegenwoordigde de gehele kerk van Amsterdam, dus ook diegenen, die 'niet met de Doleantie meegingen'—maar deze zegswijze druist tegen alle principes van de Doleantie in. Op enkele plaatsen had in 1886 al een Doleantie plaatsgevonden, vanaf januari 1887 geschiedde dit georganiseerd op tientallen plaatsen. Of een kerkeeraad óf een groep schudde het juk der synodale hiërarchie af. Al spoedig rees de vraag, wat men aan moest met de Christelijke Gereformeerde Kerk.

Wanneer men luistert naar de geluiden van 1886, wordt duidelijk dat er sprake was van tweeërlei benadering. De eerste was een zeer positieve, waarbij men de Afscheidenen ten volle accepteerde, ook als kerk, en zelfs hun prioriteit erkende: zij waren de 'eerder ontkomenen'. De krachtigste voorvechter van deze gedachte was J.J.A. Ploos van Amstel, predikant te Reitsum. Hij schreef 24 december 1886 aan Kuyper: 'De groote vraag op vele plaatsen is de verhouding tot de Chr. Gerf. Zamen *moet* men op den *duur* . . . *Zamen* kan men, wat men *alleen niet* kan . . . Het volk, dat één is in belijdenis, moet zamen. Ik geloof vast, dat, dit niet te willen, ons een oorzaak van 's Heeren ongunst zou zijn, en onzen voorspoed tegenhouden'. Hij zag de toekomst voor zich: 'Mijn stille wensch en bede is: Eenheid tusschen ons en de Ch. Gerf., en Kampens School opgelost in Amst. Universiteit, of althans één; en dan ook "dat de Heere het geeve", nog een Medische faculteit'⁸. Een tweede richting was veel kritischer. Zij vindt haar beste vertegenwoordiger in de bekende mr. dr. Willem van den Bergh, predikant te Voorthuizen. Zijn grote bezwaar tegen de Afscheidenen was, dat zij zich onttrokken hadden aan de

8. Kuyper-Archief, no. 3789.